

Joanna Szczyrba-Poroszewska

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Samoocena studentów kierunku pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna w zakresie wybranych komponentów przygotowania muzycznego.

Komunikat z badań

Wprowadzenie

Istotnym problemem w dydaktyce szkoły wyższej jest odpowiednie przygotowanie przyszłych nauczycieli do właściwego wspierania w rozwoju dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Podczas studiów mają oni szansę przygotować się nie tylko w zakresie merytorycznym i metodycznym, ale także rozwinąć wiedzę dotyczącą swoich możliwości. W niniejszym artykule przedstawione zostały badania na temat samooceny studentów kierunku pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna w zakresie wybranych komponentów przygotowania muzycznego oraz porównania tej samooceny z ich rzeczywistymi osiągnięciami.

Umiejętność prawidłowego oceniania własnego potencjału jest analizowana w dyskursie psychologicznym oraz pedagogicznym i kojarzona z takimi pojęciami, jak samoświadomość i samoocena. Postrzeganie samooceny w kontekście samoświadomości pozwala lepiej zrozumieć istotę i złożoność problemu, jakim jest właściwe ocenianie własnych możliwości przez jednostkę. W powszechnym rozumieniu termin „samoświadomość” rozumiany jest na dwa sposoby, jako „świadomość własnej osobowości i własnych możliwości oraz świadomość więzi i odrębności grupowej” (Doroszewski, 1997). W psychologii termin „samoświadomość” ujmowany jest wieloaspektowo, jako „stan, w którym jednostka jest świadoma samej siebie, tzn. ma względnie obiektywną, ale otwartą i akceptującą ocenę prawdziwej natury własnej osoby” (Reber, 2008, s. 687). Kolejne dwa aspekty dotyczą zgodności lub niezgodności samooceny jednostki z ocenami i opiniami innych (Reber, 2008, s. 687). Jak podkreślają psychologowie, efektywne działanie, samoregulacja i twórcze rozwiązywanie problemów jednostki zależy od obiektywności postrzegania własnego potencjału oraz od umiejętności integrowania „informacji wewnętrznych i zewnętrznych” (Zaborowski, 2002, za: Czarkowski,

Szczęsny, 2006, s. 620). W opinii psychologów zatem samoświadomość pełni istotne funkcje: poznawczą, integrującą, sterującą emocjami i zachowaniami oraz wartościującą, polegającą na samoocenie (Zaborowski, 2002, za: Czarkowski, Szczęsny, 2006, s. 620).

Samoocena powszechnie pojmowana jest jako „ocenie samego siebie” (Doroszewski, 1997). W ujęciu psychologicznym jest utożsamiana z procesem tworzenia oceny samego siebie (jednak jest pojęciem bardziej neutralnym niż poczucie własnej wartości) (Reber, 2008, s. 685). Zdzisława Janiszewska-Nieścioruk, powołując się na licznych badaczy, ujmuje samoocenę jako:

- „oceniająco-wartościujący element pojęcia o sobie samym (...), który dotyczy oceny własnych cech czy właściwości” (Kulas, 1986, za: Janiszewska-Nieścioruk, 2006, s. 609);
- „zespół różnorodnych sądów i opinii na temat wyglądu, uzdolnień, osiągnięć i możliwości” (Zaborowski, 1965; Niebrzydowski, 1974, za: Janiszewska-Nieścioruk, 2006, s. 609) zarówno tych aktualnych, jak i potencjalnych (Niebrzydowski, 1976; 1995, za: Janiszewska-Nieścioruk, 2006, s. 609).

Często źródłem samooceny są inne osoby – ich osiągnięcia, wyznawane wartości, a także opinie i oceny (Bee, 2004, za: Brzezińska, Appelt, Ziółkowska, 2008, s. 216).

Samoocena może być analizowana m.in. ze względu na poziom (wysoka lub niska) (Reykowski, 1966, za: Janiszewska-Nieścioruk, 2006, s. 611). Wysoka lub niska samoocena wiąże się z pozytywną lub negatywną postawą wobec siebie oraz rozwiązywanymi problemami. Osoby z wysokim poziomem samooceny cechuje: „aktywny stosunek do zadań i trudności oraz rzeczowe przeciwstawianie się niepowodzeniom. Osoby, te uważają, „że osiągnięte przez nie wyniki są dobre, że są atrakcyjne fizycznie i mają należną im wysoką pozycję w grupie społecznej” (Janiszewska-Nieścioruk, 2006, s. 611). Jednostka działa optymalnie, gdy jej samoocena jest pewna, stabilna, odpowiednio ugruntowana, a zarazem plastyczna. Jednak uzyskanie takiego stanu zależy od wielu czynników, takich jak: pełna i prawidłowa wiedza o sobie samym, określony i osiągalny wzorzec, do którego jednostka dąży, a także informacje zwrotne od otoczenia na temat własnych działań (Janiszewska-Nieścioruk, 2006, s. 611–612). Z kolei osoby o niskim poczuciu własnej wartości rzeczywiście działają mniej efektywnie:

Niski poziom samooceny wiąże się z dużą zmiennością reakcji, niepewnością w działaniu i stawianiu celów, podatnością na sugestie oraz brakiem własnego sposobu postępowania. Mały wysiłek w działaniu, spowodowany brakiem przekonania co do jej pozytywnego efektu, sprawia, że osoby o niskiej samoocenie faktycznie osiągają niskie wyniki (...). (Janiszewska-Nieścioruk, 2006, s. 611)

Negatywny stosunek wobec siebie łączy się z pojęciem samooceny zagrożonej. Powstaje on w wyniku negatywnych doświadczeń w dzieciństwie (związanych z niepewną pozycją społeczną, krytyką, odrzuceniem), ale także może być rezultatem nagłej zmiany pozycji społecznej czy dysonansem między przekonaniami o swoich zbyt małych umiejętnościach a uzyskaną wysoką pozycją (Janiszewska-Nieścioruk, 2006, s. 612).

Jednak w samoocenie istotny jest nie tylko jej poziom, ale także zgodność przekonań jednostki na własny temat z rzeczywistym stanem. Samoocena adekwatna (trafna) pojawia

się, „gdy jest ona zgodna z rzeczywistymi możliwościami i właściwościami człowieka” (Niebrzydowski, 1974; 1995, za: Janiszewska-Nieścioruk, 2006, s. 611), natomiast „nieadekwatna występuje wtedy, gdy człowiek uparcie stawia sobie cele, których nie potrafi zrealizować” (Niebrzydowski, 1974; 1995, za: Janiszewska-Nieścioruk, 2006, s. 611). Jak wskazują Anna Izabela Brzezińska, Karolina Appelt i Beata Ziółkowska (2008), samoocena może być także realistyczna – jednostka, planując swoje działania, uwzględnia adekwatne informacje na swój temat (tzn. swoje mocne i słabe strony), przez co osiąga sukcesy, ale też potrafi radzić sobie z porażkami. Jej przeciwieństwem jest nierealistyczna samoocena – jednostka niewłaściwie ocenia własne możliwości, co skutkuje podejmowaniem zadań niedostosowanych do możliwości (zbyt łatwych lub trudnych) (Brzezińska, Appelt, Ziółkowska, 2008, s. 215).

Samoocena i samoświadomość są istotnymi pojęciami w zawodzie nauczyciela dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym. Wpływają bowiem na jego rozwój zawodowy, funkcjonowanie w środowisku oświatowym oraz na stwarzanie przyjaznej atmosfery edukacyjnej. Jednak jak wskazują badacze, nauczyciele na tle innych grup zawodowych oceniają się stosunkowo nisko (Szlezzyngier-Gralewska, 1982, za: Czykwin, 1998, s. 120). Przekonania nauczyciela o swojej skuteczności mogą wpływać na proces edukacyjny i postrzeganie ucznia przez pryzmat swoich obaw i pragnień – osoby, które dobrze myślą o sobie, również w ten sposób będą postrzegać innych (Czykwin, 1998, s. 208–209). Aby rozwijać wyższą samoświadomość, nauczyciel powinien według E. Czykwin dążyć do:

- empatycznego i indywidualnego kontaktu z uczniami;
- poszukiwania obrazu własnego odczytanego z reakcji dzieci;
- otrzymywania różnymi drogami informacji zwrotnych na temat swojej pracy;
- do poznania własnych mechanizmów obronnych (Czykwin, 1998, s. 118–120, 206–209).

Nauczyciel, jako osoba znacząca dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym, powinien być szczególnie uwrażliwiony w tym zakresie, ponieważ dla dzieci jest to istotny okres dla rozwoju pozytywnego obrazu samego siebie. Dzieci mają słabo rozwinięte mechanizmy obronne i z tego względu są wrażliwe na negatywne opinie i sygnały (Czykwin, 1998, s. 219). Według Erika Eriksona dzieci w wieku 6–12 lat „uczają się (...) być albo pilne, produktywne i autonomiczne lub mają poczucie niższości, wycofania się i zależności. Największym niebezpieczeństwem tego okresu (...) jest rozwój poczucia nieadekwatności u tych dzieci” (Erikson, 1963, za: Czykwin, 1998, s. 221). Ewa Czykwin podkreśla, że wadą współczesnej szkoły i oświaty jest przekonanie, że:

osiągnięcia nauki i intelekt człowieka dają monopol na prawdę, że poznawcza percepcja świata jest jedyną i najlepszą drogą do prawdy. Taka definicja celu edukacji szkolnej prowadzi do zakwestionowania jednostkowej tożsamości przez anonimową prawdę nauki i arogancji wobec doświadczenia indywidualnego, subiektywnych odczuć i jednostkowych doświadczeń egzystencjonalnych.

Nie powinna istnieć ani w założeniach, ani w praktyce rozbieżność między ludzką indywidualną percepcją świata i poznaniem realizowanym w szkole. Tym bardziej że potrzeba poznania metafizycznego, zdobycie samoświadomości związanej z doświadczeniem indywidualnym, przede wszystkim emocjonalnym, są bardziej pierwotną potrzebą, ważną dla dziecięcej percepcji świata, niż potrzebą zdobycia wiedzy przedmiotowej. (Czykwin, 1998, s. 106)

Z zacytowanej opinii można wywnioskować, że w szkolnictwie należy akcentować nie tylko merytoryczne przygotowanie ucznia czy studenta, ale także doceniać doświadczenia indywidualne jednostki w zakresie poznawania i odkrywania swojego potencjału oraz jego adekwatności do zewnętrznych oczekiwań. Egzemplifikacją podobnego stanowiska są słowa Janusza Korczaka:

Bądź sobą – szukaj własnej drogi. Poznaj siebie, zanim zechcesz dzieci poznać. Zdaj sobie sprawę z tego, do czego sam jesteś zdolny, zanim dzieciom pocznieś wykreślać zakres ich praw i obowiązków. Ze wszystkich sam jesteś dzieckiem, które musisz poznać, wychować i wykształcić przede wszystkim. (Korczak, 1987)

Poznanie siebie powinno poprzedzać pracę z dziećmi, tym samym stanowiąc istotę przygotowania zawodowego przyszłych nauczycieli.

Zakres przygotowania muzycznego przyszłych nauczycieli – ich wiedzy, umiejętności, postaw – jest przedmiotem dyskusji zarówno pedeutologów, jak i pedagogów muzyki. Ze względu na to, że wśród studentów tylko nieliczne jednostki ukończyły profesjonalne szkoły muzyczne, istotne jest przygotowanie merytoryczne. Obejmuje ono elementy wiedzy m.in. z zasad muzyki, historii muzyki, instrumentoznawstwa oraz opanowanie umiejętności muzycznych, tzn. odtwarzania, tworzenia, percepcji. Bardziej szczegółowo ujmują te kwestie Andrzej Wilk, Jerzy Dyląg oraz Romualda Ławrowska. Według Andrzeja Wilka (2004, s. 8) istotny jest nie tylko określony zasób wiedzy o muzyce oraz opanowanie umiejętności (odtwórczych, twórczych, percepcyjnych), ale także zdolności specjalne, wrażliwość emocjonalna oraz pozytywna postawa wobec muzyki (m.in. zainteresowania). Jerzy Dyląg (1993, s. 69) uważa, że ważne jest odpowiednie przygotowanie muzyczne, które obejmuje wiele umiejętności muzycznych: czytanie nut głosem i śpiew pieśni, grę na instrumentach muzycznych, sprawność muzyczno-ruchową, improwizowanie wokalne, instrumentalne, ruchowe. Natomiast Romualda Ławrowska (1999, s. 185) dodaje, że istotne są umiejętności związane ze znajomością notacji muzycznej, solfeżowe, aranżacji i transpozycji piosenek, a także łączące się z przeżywaniem, rozumieniem i analizowaniem dzieł muzycznych oraz rytmiczno-ruchowe.

Przygotowanie merytoryczne stanowi osnowę dla zdobywania wiedzy i umiejętności z zakresu metodycznego. Według Włodzimierza Goriszowskiego (1994, s. 160–161) obejmuje ono wiadomości z zakresu podstaw teorii i metodyki wychowania muzycznego oraz wychowania przez sztukę, a także liczne umiejętności: organizatorskie, poznawcze, praktyczne, kierownicze, pomocnicze, projektowania i planowania, percepcyjne i adaptacyjne. Jerzy Dyląg w tym zakresie przygotowania wymienia: wiedzę i umiejętności dotyczące:

teoretycznych podstaw wychowania muzycznego (...), znajomość programu nauczania przedmiotu muzyka w klasach I–III (...), umiejętność planowania procesu dydaktycznego z przedmiotu muzyka (...), umiejętność realizowania zadań dydaktycznych na lekcjach muzyki (...), umiejętność oceny pracy i postępów muzycznych ucznia (...), umiejętność stosowania środków dydaktycznych na lekcjach muzyki (...). (Dyląg, 1993, s. 70)

Są to niezbędne umiejętności do tego, aby stwarzać warunki edukacyjne do rozwoju muzycznego dziecka.

Założenia metodologiczne przeprowadzonych badań

Umiejętność adekwatnej oceny własnego przygotowania uważam za szczególnie istotną w karierze zawodowej nauczycieli zarówno z perspektywy własnego rozwoju zawodowego, jak i właściwego oceniania możliwości muzycznych dziecka, z którym nauczyciel będzie pracować. Z tego względu celem moich badań jest poznanie oceny własnego przygotowania muzycznego studentów pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej. Przedmiotem badań jest samoocena studentów w zakresie wybranych komponentów przygotowania muzycznego. Główne zagadnienia badawcze oscylują wokół kilku pytań: Jak studenci oceniają poziom własnego przygotowania muzycznego w zakresie wybranych jego komponentów? Jaki jest rzeczywisty poziom przygotowania muzycznego studentów w zakresie wybranych komponentów? Czy i jaka różnica istnieje między samooceną a rzeczywistym poziomem przygotowania muzycznego studentów w zakresie wybranych jego komponentów?

Wskaźnikami deklarowanego oraz rzeczywistego poziomu przygotowania muzycznego studentów w zakresie wybranych komponentów były wiedza i umiejętności dotyczące: (1) notacji literowej i solmizacji, (2) wartości rytmicznych oraz odpowiadających im sylab rytmicznych, (3) kompozytorów, których twórczość może być wykorzystywana w procesie edukacji.

W badaniach przyjąłem hipotezę: Poziom samooceny przygotowania muzycznego studentów PPIW odpowiada ich rzeczywistemu poziomowi. Zastosowaną metodą badań był sondaż diagnostyczny, w ramach którego zastosowałam techniki pomiaru dydaktycznego, ankiety oraz analizy dokumentów (programów kursu pod względem liczby godzin, realizowanych treści). W badaniach wykorzystałam autorskie narzędzia:

- kwestionariusz ankiety badający samoocenę przygotowania muzycznego studentów PPIW, studenci odpowiadają w nim na liczne pytania dotyczące poziomu swojego przygotowania w zakresie wiedzy, umiejętności oraz postaw;
- sprawdzian wiedzy i umiejętności muzycznych. Składa się on z trzech części (dwóch pisemnych oraz słuchowej), w których zawarte są różnorodne zadania weryfikujące rzeczywisty poziom przygotowania merytorycznego oraz metodycznego studentów.

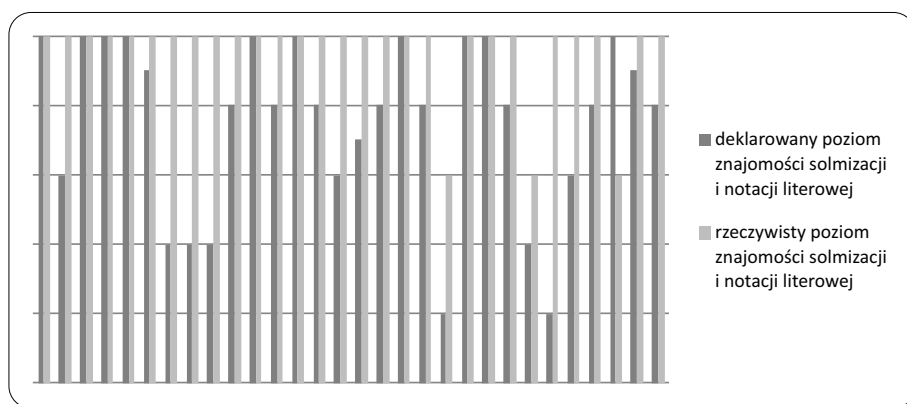
Zastosowane w sprawdzianie zadania zgodnie z taksonomią celów nauczania badały umiejętność zastosowania wiadomości w sytuacjach typowych (Niemierko, 1991, s. 61).

Niniejsze badania są pilotażowe – weryfikuję w nich niektóre elementy procedury badawczej oraz wybrane narzędzia badawcze, które wchodzi w skład przygotowanej przeze mnie dysertacji doktorskiej. Z tego względu prezentuję wyniki analizy i interpretacji jedynie kilku komponentów przygotowania muzycznego studentów PPIW obejmujących elementarną wiedzę, której przyswojenie, zrozumienie oraz umiejętność zastosowania w praktyce (Niemierko, 1991, s. 61) stanowi osnowę zajęć z zakresu edukacji muzycznej. W badaniach pilotażowych wzięło udział 30 studentów III roku dziennych studiów licencjackich, kierunku pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna, którzy rozpoczęli swoje kształcenie w roku 2012/2013 i odbyli cały cykl kształcenia – łącznie zrealizowali 125 godzin zajęć muzycz-

nych. Podczas zajęć muzycznych realizowano treści dotyczące m.in. podstaw edukacji muzycznej dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym, tzn. metod kształcenia słuchu muzycznego, notacji muzycznej, gry na instrumentach muzycznych, prawidłowego śpiewu i mowy itp.

Analiza i interpretacja wyników badań

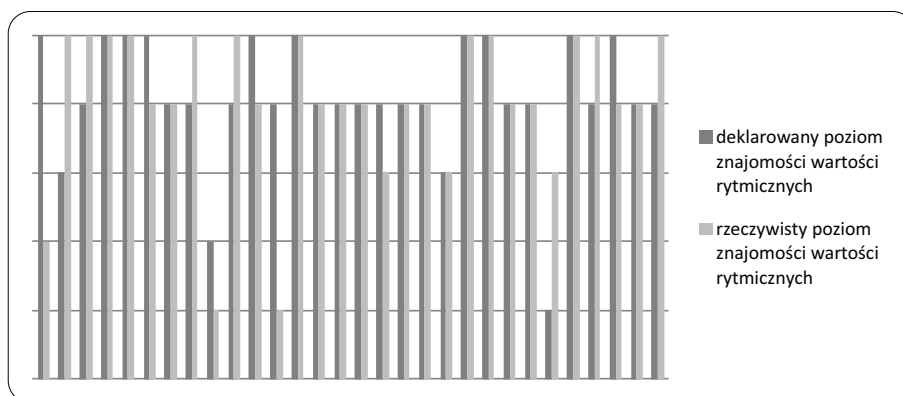
Pierwsze zadanie badało umiejętności posługiwania się solmizacją oraz notacją literową. W edukacji muzycznej jest to umiejętność potrzebna do odczytywania melodii za pomocą instrumentu lub głosu.

Wykres 1. Wyniki deklarowanego i rzeczywistego poziomu przygotowania muzycznego studentów PPIW w zakresie solmizacji i notacji literowej

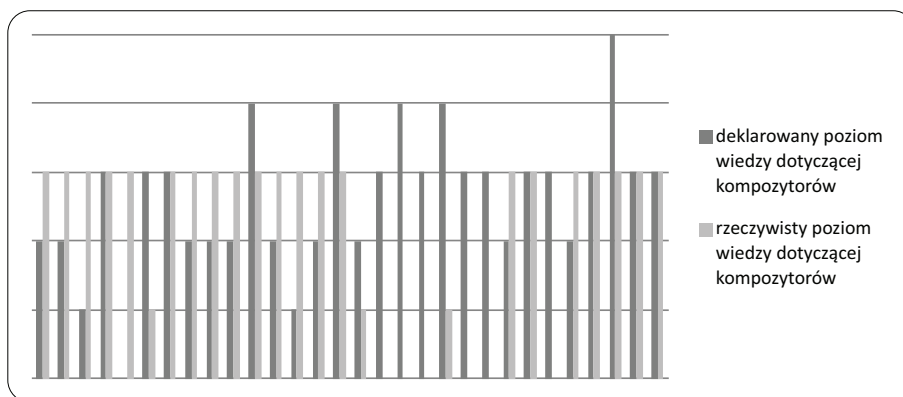
Z analizy danych wynika, że najwięcej osób, bo aż 20, ma w tym zakresie samoocenę zaniżoną, tzn. ocena własna badanych studentów jest niższa niż rzeczywista wiedza i umiejętność zastosowania jej w praktyce. Zdecydowanie mniejsza grupa – 9 osób – oceniła się trafnie, tzn. zaistniała zgodność między deklarowanym a rzeczywistym poziomem wiedzy i umiejętności (była to grupa osób prezentująca bardzo wysoki poziom zarówno samooceny, jak i przygotowania). Zawyżoną samoocenę w stosunku do swoich umiejętności reprezentowała tylko jedna osoba.

Drugie zadanie badało znajomość nazw wartości rytmicznych oraz przypisanych im w metodyce edukacji muzycznej sylab rytmicznych. W zadaniu tym zdecydowanie najczęściej (15 osób) oceniło się trafnie (była to grupa osób prezentująca bardzo wysoki lub wysoki poziom zarówno samooceny, jak i przygotowania). Samoocenę zaniżoną miało 8 osób, natomiast zawyżoną 7 osób.

Wykres 2. Wyniki deklarowanego i rzeczywistego poziomu przygotowania muzycznego studentów PPIW w zakresie znajomości wartości rytmicznych

Trzecie zadanie dotyczyło znajomości kompozytorów, których twórczość można zastosować w pracy z dziećmi. W tym zakresie deklaracje studentów PPIW pokrywały się z rzeczywistym poziomem przygotowania muzycznego w 6 przypadkach (była to grupa osób prezentująca przeciętny poziom zarówno samooceny, jak i przygotowania), zawyżona samoocena występowała u 12 osób, natomiast zaniżona u 12 osób.

Wykres 3. Wyniki deklarowanego i rzeczywistego poziomu przygotowania muzycznego studentów PPIW w zakresie wiedzy dotyczącej kompozytorów

Analizując wyniki zadań, łatwo można zauważyć, że hipoteza potwierdziła się tylko częściowo. Pewne prawidłowości wyjaśniające taki stan ilustrują poniższe tabele oraz wykresy. W tabeli 1 przedstawiłam zbiorcze i uśrednione wyniki rzeczywistego i deklarowanego przygotowania muzycznego studentów PPIW w różnych zakresach, z uwzględnieniem odchyleń standardowych.

Tabela 1. Zbiorcze zestawienie wyników rzeczywistego i deklarowanego przygotowania muzycznego studentów PPIW w wymienionych zakresach (z uwzględnieniem odchyłeń standardowych)

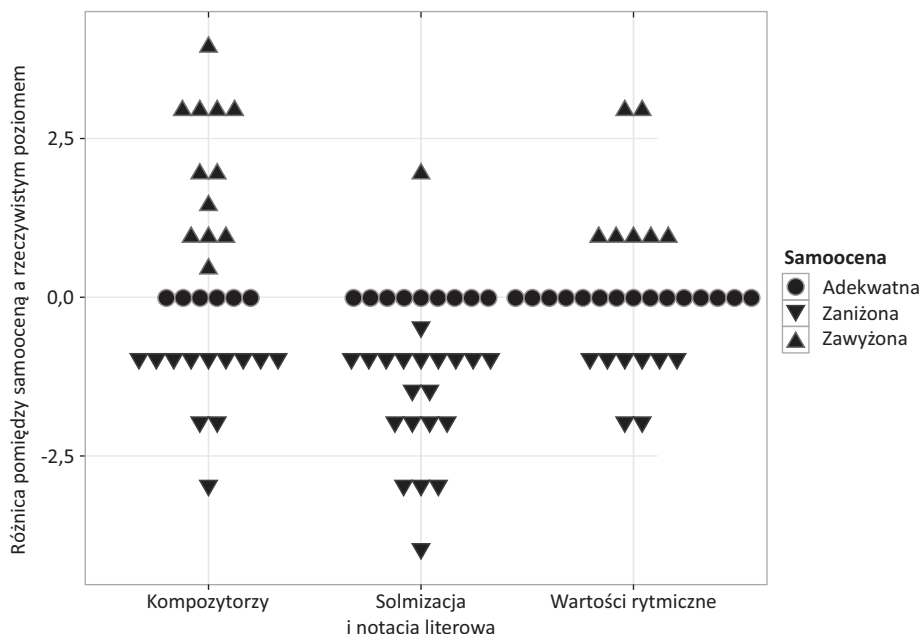
Zadanie 1		Zadanie 2		Zadanie 3	
średnia dotycząca poziomu deklaracji dotyczących przygotowania z zakresu wartości rytmicznych	średnia dotycząca rzeczywistego poziomu przygotowania z zakresu wartości rytmicznych	średnia deklaracji dotyczących solmizacji i notacji literowej	średnia rzeczywistego poziomu solmizacji i notacji literowej	średnia deklarowanego poziomu znajomości kompozytorów	średnia rzeczywistego poziomu znajomości twórczości kompozytorów
4,1 (1,0)	4,0 (1,1)	3,8 (1,3)	4,8 (0,6)	2,6 (1,0)	2,3 (1,0)

Analizując tabelę 1, można stwierdzić, że studenci wykazali się dużą świadomością w zakresie przygotowania dotyczącego rytmu (zad. 1) oraz kompozytorów (zad. 3) – zaistniała tutaj największa zgodność między deklaracjami a rzeczywistym poziomem przygotowania muzycznego. Badani trafnie deklarowali zarówno wysoki poziom przygotowania w zadaniu dotyczącym znajomości rytmu (w zad. 1 średnia deklarowana ocena wyniosła 4,1), jak i relatywnie niski poziom przygotowania w zakresie literatury muzycznej (w zad. 3 średnia deklarowana ocena wyniosła 2,6). Tak stosunkowo niski stan przygotowania może być związany z rozkładem treści kształcenia muzycznego, w którym obszar dotyczący literatury muzycznej jest bagatelizowany (w rozkładzie treści na 125 godzin przygotowania muzycznego tylko 6 godzin dotyczy wprowadzania w literaturę muzyczną). Aby jednak jednoznacznie zweryfikować taką zależność, należałoby podjąć kolejne badania dotyczące wpływu liczby godzin na poziom przygotowania muzycznego studentów PPIW. Z kolei największa dysproporcja w samoocenie i rzeczywistych wynikach widoczna jest w zadaniu drugim, dotyczącym notacji literowej i solmizacji. Studenci oceniali się tutaj dosyć krytycznie, natomiast ich rzeczywiste przygotowanie w tym zakresie zostało ocenione bardzo wysoko (średnia rzeczywista ocena wyniosła 4,8), co może potwierdzać skuteczność podejmowanych działań dydaktycznych.

Ze względu na to, że powyższe średnie (przedstawione w tabeli 1) nie uwzględniają różnic w pomiarach ocen indywidualnych, zastosowałam dodatkową zmienną – różnicę pomiędzy samooceną a rzeczywistym poziomem przygotowania. Rozkład wartości liczbowych dla uzyskanych różnic ilustruje wykres 4, w którym dla:

- samooceny adekwatnej przyjął wartość równą zero;
- samooceny zawyżonej wartość powyżej zera;
- samooceny zaniżonej wartość poniżej zera.

Wykres 4. Różnica pomiędzy samooceną a rzeczywistym poziomem przygotowania muzycznego w zakresie wybranych komponentów

Graficzny rozkład różnic ilustruje zogniskowanie wartości równych zero (dotyczących samooceny adekwatnej): największe w zakresie wartości rytmicznych, nieco mniejsze w solmizacji i notacji literowej oraz najmniejsze w przygotowaniu dotyczącym wiedzy na temat kompozytorów. W zadaniu dotyczącym solmizacji i notacji literowej widoczna jest dominacja wartości poniżej zera (samooceny zaniżonej). Natomiast w zadaniu dotyczącym wartości rytmicznych i wiedzy na temat kompozytorów można zaobserwować bardziej symetryczne układy, obejmujące zbliżoną liczbę wartości powyżej i poniżej zera.

Również różnicę pomiędzy samooceną a rzeczywistym poziomem przygotowania muzycznego można uśrednić (tabela 2). Dodatkowo w celu zweryfikowania hipotezy przeprowadziłam test t-Studenta dla prób zależnych. Jako hipotezę zerową (H_0) przyjąłam: różnica pomiędzy samooceną a rzeczywistym poziomem jest równa zero, natomiast jako hipotezę alternatywną (H_1): oceny różnią się od siebie. Wyniki przedstawiłam w tabeli 2. Na poziomie ufności 0.05 test nie wykazał istotnych statystycznie różnic pomiędzy samooceną a rzeczywistym poziomem przygotowania muzycznego w zadaniach dotyczących rytmu oraz kompozytorów, natomiast w zakresie notacji samoocena i rzeczywisty poziom przygotowania różnią się od siebie.

Tabela 2. Średnia różnica pomiędzy samooceną a rzeczywistym poziomem oraz wyniki testu t-Studenta

Zadanie	Średnia z różnic	Wyniki testu t-Studenta prób zależnych	Wnioski
Kompozytor	0.3 (1.7)	t = 0.939, p = 0.3555	brak podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej (H0)
Notacja	-1.1 (1.2)	t = -4.6863, p = 6.062e-05	przyjęcie hipotezy alternatywnej (H1)
Rytm	0.0 (1.1)	t = 0.1617, p = 0.8727	brak podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej (H0)

Z przeprowadzonych badań wynika, że studenci są samokrytyczni, znają swoje mocne i słabe strony, przez co potrafią w wielu zakresach oceniać się adekwatnie. Ze względu na to, że ich oceny niejednokrotnie pokrywają się ze stanem rzeczywistym, warto przy badaniach diagnostycznych słuchać ich głosu, ponieważ posiadają umiejętność krytycznej i obiektywnej oceny.

Zakończenie

Przygotowanie muzyczne było przedmiotem wielu badań, ale uwzględniano w nich deklaratywny lub rzeczywisty poziom umiejętności – zwykle nie porównywano tych wyników (Wilk, 2004; Dyląg, 1993). Tymczasem zbadanie przygotowania muzycznego w aspekcie deklaratywnym i rzeczywistym jest istotnym zagadnieniem w kontekście rozwoju zawodowego studenta oraz postrzegania jego możliwości i potrzeb w odniesieniu do oczekiwań akademickich. W praktyce akademickiej istotne staje się nie tylko wprowadzanie dodatkowych przedmiotów lub godzin na uzupełnianie pewnych zakresów w przygotowaniu muzycznym studentów, ale także dbanie o rozwój adekwatnego obrazu swoich możliwości i ograniczeń. Wysoka samoocena i akceptacja siebie sprzyja lepszemu funkcjonowaniu w sytuacjach niepewnych, które przenikają współczesność. Dzięki temu nauczyciel w sytuacjach edukacyjnych wykazuje się większym namysłem i równowagą emocjonalną (Kwiatkowska, 1997, s. 82). Potrafi także wciąż analizować własną wiedzę, umiejętności oraz poglądy w kontekście rzeczywistych potrzeb uczniów (Perry, 2000, s. 124–125).

Bibliografia

- Brzezińska, A.I., Appelt, K., Ziółkowska, B. (2008). Psychologia rozwoju człowieka. W: J. Strelau, D. Doliński (red.), *Psychologia. Podręcznik akademicki*, t. 2 (s. 95–290). Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Czarkowski, J.J., Szczęśny, W.W. (2006). Samopoznanie. W: T. Pilch (red. nauk.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 5 (s. 619–622). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Czykwin, E. (1998). *Samoświadomość nauczyciela*. Białystok: Wydawca Elżbieta Czykwin.

- Dyląg, J. (1993). Kształcenie umiejętności dydaktycznych studentów do nauczania muzyki w klasach I–III szkoły podstawowej. W: Z. Burowska, J. Kurcz, A. Wilk (red.), *Krakowska koncepcja wychowania muzycznego* (s. 67–71). Kraków: Drukarnia UJ.
- Goriszowski, W. (1994). *Metodologiczno-metodyczne problemy wychowania muzycznego w zarysie*. Kielce: Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP.
- Janiszewska-Nieścioruk, Z. (2006). Samoocena. W: T. Pilch (red. nauk.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 5 (s. 609–619). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Kwiatkowska, H. (1997). *Edukacja nauczycieli. Konteksty, kategorie, praktyki*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Ławrowska, R. (1999). Model kompetencji zawodowych nauczyciela muzyki w szkolnictwie ogólnokształcącym. W: H. Danel-Bobrzyk (red.), *Muzyka w edukacji i wychowaniu* (s. 177–195). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu śląskiego.
- Niemierko, B. (1991). *Między oceną szkolną a dydaktyką*. Warszawa: WSiP.
- Perry, R. (2000). *Teoria i praktyka. Proces stawiania się nauczycielem*. Warszawa: WSiP SA.
- Reber, A.S., Reber, E.S. (2008). *Słownik psychologii*. Warszawa: Scholar.
- Wilk, J. (2004). *Problematyka kompetencji muzyczno-pedagogicznych studentów pedagogiki wczesnoszkolnej i nauczycieli klas początkowych szkoły podstawowej w świetle przeprowadzonych badań w latach 1992–1999*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej.

Netografia

- Doroszewski, W. (1969). Słownik języka polskiego [hasło Samoocena]. [Reprodukcja wydania z roku 1969]. Pobrane z: <http://sjp.pwn.pl/szukaj/samoocena.html> (6.11.2015).
- Doroszewski, W. (1969). Słownik języka polskiego [hasło: Samoświadomość]. [Reprodukcja wydania z roku 1969]. Pobrane z: <http://sjp.pwn.pl/szukaj/samo%C5%9Bwiadomo%C5%9B%C4%87.html> (6.11.2015).
- Korczak, J. (1987). *Mysli*, oprac. H. Kirchner. Warszawa: PIW. Pobrane z: <http://wiersze.doktorzy.pl/korczak.html> (6.11.2015).

Słowa kluczowe: samoocena studentów, edukacja muzyczna, pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna, przygotowanie przyszłych nauczycieli

**SELF-EVALUATION OF STUDENTS OF PRESCHOOL AND EARLY CHILDHOOD
EDUCATION ON SELECTED COMPONENTS OF MUSICAL PREPARATION.
REPORT OF RESEARCH**

Summary

The preparation of the future teachers to properly support the development of children in the preschool and early school age is an important issue in the teaching of higher education. During their studies, the teachers have a chance to prepare themselves not only in terms of substantive and methodical scope, but also to develop knowledge of their own capabilities. This article presents a study on the self-evaluation of students of preschool and early childhood education on selected components of musical preparation comparing the self-evaluation of their actual achievements.

Keywords: self-evaluation of students, music education, preschool and early childhood education, the preparation of the future teachers